

FORORD

I Eftersommeren 1936, da Tiden for Andelsselskabet »Falsters Højspændingsværk«s 25 Aars Jubilæum nærmede sig, foretog Bestyrelsen en Drøftelse af en Form, hvorunder Mindedagen den 24. Oktober 1937 bedst kunde markeres overfor Selskabets ca. 5000 Andelshavere og Forbrugere. Drøftelserne resulterede i en Beslutning om at samle og udgive Højspændingsværkets Historie i et Jubilæumsskrift, som Redaktør Sigv. Mørch efter Bestyrelsens Anmodning paatog sig at udarbejde.

Der forelaa fra den tidligste Tid kun nogle faa Optegnelser, som Højspændingsværkets Fader og første Formand, Gdr. L. P. Mortensen, Sdr. Taastrup, har efterladt sig, men dels paa Grundlag af disse, dels paa Grundlag af Forhandlingsprotokollernes Oplysninger, sammenholdt med Dokumenter i Selskabets Arkiv og Dagspressens Referater, lykkedes det at finde tilstrækkeligt Stof til et »elektrisk Tidsbillede« af den i saa mange Henseender begivenhedsrige Periode 1912—37, der indrammer Højspændingsværkets første 25 Aar.

»Falsters Højspændingsværk« har herved den Glæde at fremsende Jubilæumsskriftet til venlig Erindring om de 25 Aar, der svandt, og Værkets Ledelse tillader sig at udtale Haabet om fortsat Interesse, Forstaaelse og Velvilje i Tiderne, der kommer.

BESTYRELSEN.

ANDELSSELSKABET

FALSTERS HØJSPÆNDINGSVÆRK

1912-1937

VED

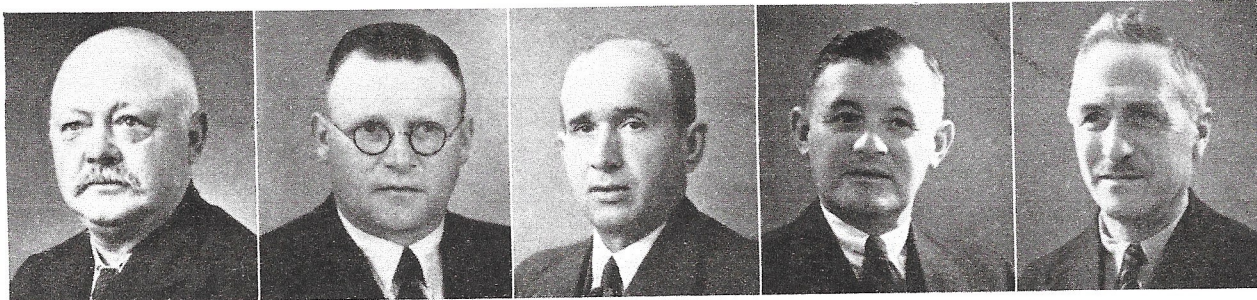
SIGV. MØRCH

*

Staaende: Poul Rasmussen, Kristian Larsen, N. P. Skytte, Hans J. Hansen, M. Christiansen
Siddende: Christjan Kragh, P. Petersen Palle, L. P. Mortensen, N. Chr. Nielsen

Bestyrelsen i 1912

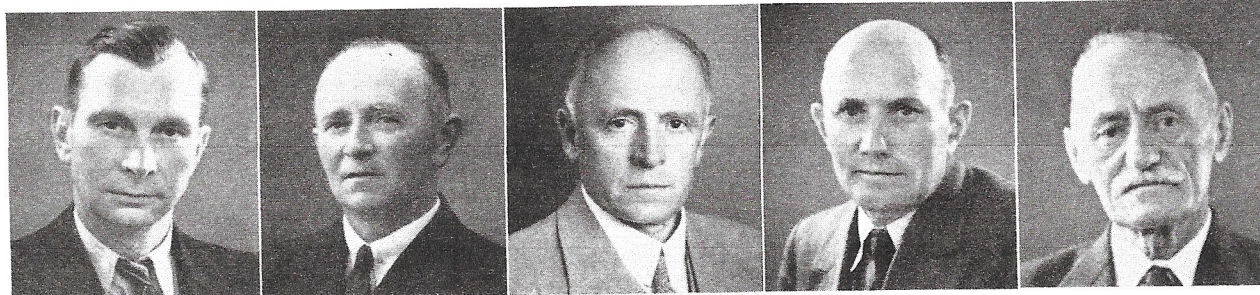
Chr. Henriksen

Joh. Henriksen

V. Hansen

Jørgen Schmidt

K. Ibsen

E. Koch

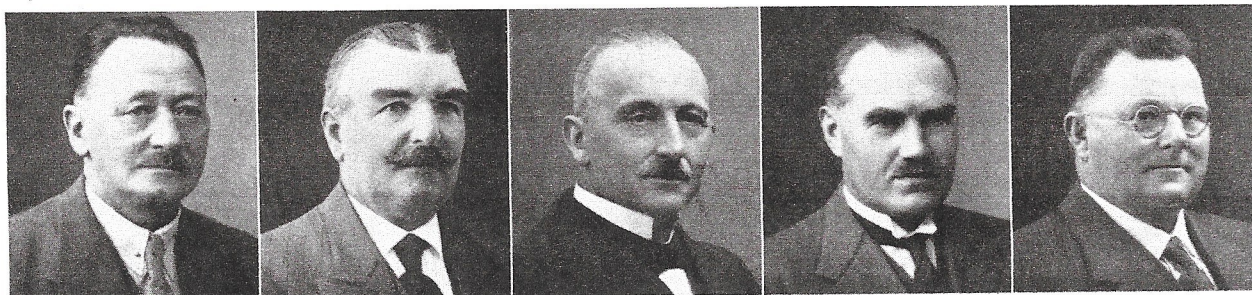
Ejnar Dalby

P. A. Valentiner

Laur. Hansen

P. Ringsing

Medlemmer af den nuværende Bestyrelse

Bernh. Petersen

Hans Raae

Chr. Bom

Chr. Nielsen

Ole Aage

J. Adrian

Axel Petersen

P. Jørgensen

Laur. Larsen

Chr. Nielsen

Medlemmer af den nuværende Bestyrelse

I de desværre uhyre faa Optegnelser, som Andelsselskabet »Falsters Højspændingsværk«s Skaber og Formand gennem de første fire Aar, Gdr. *L. P. Mortensen*, Sdr. Taastrup, har efterladt angaaende Selskabets Start, skriver han følgende:

»Da Nykøbing 1907 byggede Elektricitetsværk, havde jeg en Samtale med Overretssagfører Fr. Graae, der som bekendt havde gjort et stort Arbejde for Starten af dette Værk. Samtalen drejede sig om, hvorvidt der ad Aare kunde sendes Strøm til Landet, hvis der kunde oparbejdes en Stemning herfor. Svaret var et ubetinget Nej. Nykøbing byggede kun med eget Forbrug for Øje«.

Overretssagfører Graae var den første Formand for Nykøbing F. Elektricitetsværk. Det er ikke dette Festskrifts Sag at komme nærmere ind paa, hvad dette »ubetingede Nej« senere er kommen til at betyde for Nykøbing Elektricitetsværks Udvikling, men *L. P. Mortensen*s Notat viser, at *han* paa et meget tidligt Tidspunkt har set, at der paa Elektricitets-Produktionens Omraade var en Opgave at løfte for By og Land i Fællesskab. Det var i Virkeligheden Storcentralens Idé, der spirede i *L. P. Mortensen*s Tanker. Men med det »ubetingede Nej« i Lommen trak *L. P. Mortensen* sig tilbage og lod Tanken ligge og gro i sit Sind, indtil den nogle Aar senere var moden til Høst. Men da var Centret — i hvert Fald for Landforsyningens Vedkommende — forrykket fra Nykøbing til Sdr. Ørslev i Idestrup Sogn, hvor Andelsselskabet »Falsters Højspændingsværk« rejstes og traadte i Virksomhed den 24. Oktober 1912.

Da Teknikens Fremskridt gik langsomt.

Det 20. Aarhundrede er med Rette bleven kaldt »Teknikens Aarhundrede«. Ikke fordi der ikke skete tekniske Fremskridt i dette Aarhundredes 19 Forgængere. Men tekniske Fremskridt er — og var navnlig i forrige Tider — en saa langsom Proces, at det kunde vare flere Aarhundreder, før en Opfindelse slog igennem i Praksis. Tænk paa Trafiken i Luften. Allerede i 1709 lavede Brasilianeren *Lourenco de Gusmao* Verdens første Luftskejsprojekt for styrbar Ballon, efter at han af Kong Johan den Femte af Portugal havde faaet Eneret (!) paa at bygge Luftskejs til Transport af Mennesker og Varer mellem Portugal og dets fjerne Kolonier. Først 200 Aar senere i det 20. Aarhundrede var det styrbare Luftskejs en Kendsgerning — og i Dag betragter vi dets Eksistens som en Selvfølge. Eller tænk paa, at Verdens første Undervandsbaad, hvorom der haves paalidelige Underretninger, blev bygget i Aaret 1620 af den hollandske Læge *Cornelius Drebbel* og med Held prøvet paa Themsen. Endnu 150 Aar senere regnede man den som hørende hjemme i de spændende Romaners Fantasiverden, jvnf. Jules Vernes berømte Roman »En Verdensomsejling under Havet« med Undervandsbaaden »Nautillus«; men Romanen blev til den djævelske Realitet i det 20. Aarhundrede, hvor den hollandske Læges 200 Aar gamle Opfindelse var bleven til en af Havets mekaniske Hajer i Verdenskrigen 1914—18.

Med samme Sindighed skete Udviklingen i Elektrotekniken — den Videnskab, der danner Grundlaget for »Falters Højspændingsværk«. Allerede fra Aarhundreder, som man ikke har sikre Kendingstal paa, vidste man, at *Rav*, efter at være gnedet med Skind eller Tøj, tiltrækker Dun og Avner, og at visse Jernmalme drager Jernstykker til sig. Disse to Opdagelser er i Virkeligheden de to svage Spirer til den moderne Elektroteknik, der tumler med Tusinder af Hestekræfter og griber ind paa saa at sige *alle* Omraader af det 20. Aarhundredes Teknik. De første videnskabelige Eksperimenter med disse to Opdagelser foretoges allerede omkring

Aaret 1560 (altsaa Tiden omkring Christian den Fjerdes Rege- ringstiltrædelse) af Dronning Elisabeths Livlæge *William Gilbert*, uden at det dog lykkedes ham at fastslaa Elektricitetens praktiske Værdi; men gennem de følgende Aarhundreder udvikles dette Studium gennem en Række Navne, blandt hvilke vi særlig kender *Benjamin Franklin*, *Luigi Galvani*, *Alexandro Volta* (Volta Korset!), *Ampère* o. m. a. Disse og mange andre Videnskabsmænd arbejdede ad to Linjer, der hver for sig var rigtige nok. Den ene Linje var *Elektriciteten*, den anden *Magnetismen*. Men Eksperimenterne skred frem i hver sin Retning, uden at man endnu havde opdaget, at det var en Sammenknytning af disse to Naturfænomener, der vilde frembringe de kolossale Kræfter, man ventede paa. Det blev den store danske Videnskabsmand *Hans Christian Ørsted*, der løste alle Tidens største videnskabelige Gaade: Han knyttede Baandet mellem Elektriciteten og Magnetismen sammen til den nye Videnskab *Elektromagnetismen*, om hvilket han i Aaret 1820 til videnskabelige Selskaber rundt i Verden udsendte det berømte latinske Cirkulære om »Virkningen af den elektriske Konflikt paa Magnetnaalen«, hvori han skildrede sine for Elektromagnetismen grundlæggende Forsøg.

Paa dette Grundlag hviler al elektrisk Kraftoverføring i hele Verden — alt hvad Elektroteknikere senere har fundet ud af paa dette Omraade, kan vi takke Hans Christian Ørsted for.

Det var Opfindelsen af *Glødelampen*, der blev Forudsætningen for den store Revolution i Hjemmenes og Bedrifternes Belysningsforhold. Mange eksperimenterede i Midten af forrige Aarhundrede med Elektricitetens Anvendelse som Lyskilde. Der er ikke helt Enighed mellem de Lærde om, hvem der har Æren for Glødelampens Opfindelse. Men eet véd man i hvert Fald med Sikkerhed: Troldmanden *Thomas A. Edison*, der har skænket os saa mange Opfindelser, startede den første Glødelampefabrik i 70'erne af forrige Aarhundrede, og dermed var Vejen for »det hvide Lys« banet ud over Verden.

I Slutningen af forrige Aarhundrede naaede det frem til København — skred langsomt frem til vore Købstæder. Her paa »Sydhavsøerne« havde Nykøbing Dampmølle allerede ved Aarhundredeskiftet sit private Elektricitetsværk, der ogsaa forsynede enkelte Ejendomme i Nabolaget med Lys og Kraft, men først i 1907 byggede Nykøbing og Nakskov de første kommunale Elektricitetsværker her paa Øerne, og »Det hvide Lys« blev herefter det mest omtalte Eventyr i Landkommunerne. Dette, at man ikke mere behøvede at gøre Petroleumslamper i Stand, men at man bare ved at dreje paa en Knap kunde faa Lys, var et moderne Eventyr, der bedaarede alle. Og da den praktiske Landmand saa, at han kunde faa sine Landbrugsmaskiner sat i Gang paa samme lette Maade, voksede hans Appetit paa at komme med i Eventyret. I Stedet for at tumle med de haanddrevne Hakkelsemaskiner, den gammeldags Trædemølle »Hesteomgangen«, det ildsprudende Lokomobil til Tærskværket og alle de andre besværlige Ting, anede Landmanden nu en Fremtid, hvor han ved blot at dreje paa en Kontakt kunde tappe Kraften af en Ledning, der satte alle Hjulene igang.

Men hvordan skulde Eventyret blive til Virkelighed?

Smaaaværker eller Storcentral.

Det skulde synes nærliggende, at man ude i Landkommunerne straks havde set, at her var et nyt stort Problem for Andelstanken at løse. Den havde jo i den nærmest foregaaende Menneskealder løst saa mange andre store Fællesskabs-Problemer paa den smukkeste Maade, og Landmændene var trænet i denne Idés Tjeneste. En Storcentral, hvorfra hele det lolland-falsterske Landbrug kunde tappe Andels-Elektricitet, skulde synes at være en nærliggende Løsning. Men saadan kom det ikke til at gaa. Efter Eksempel fra Nykøbing og Nakskov begyndte en Række Landkommuner paa Lolland-Falster at bygge egne Smaaaværker. Paa Falster byggedes i Nr. Alslev det første Landsby-Elektricitetsværk allerede i

1909, og trods fremsynede Fagmænds Oplysningsarbejde om Storcentralens Fordele, byggedes i 1911 — altsaa Aaret før Storcentralen for Falster blev vedtaget — en halv Snes smaa Jævnstrømsværker. Ja, i det paafølgende Aar var det, som om alle onde Magter havde sammensvoret sig mod en Storcentral, idet der i 1912 oprettedes 17 nye Jævnstrømsværker i Maribo Amt, hvoraf 5 paa Falster, skønt man nu havde vedtaget at bygge den falsterske Storcentral.

Den store Fællesskabstanke, som her laa for Andelsbevægelsens Fødder, blev saaledes ikke taget op paa det Tidspunkt, da den rettelig burde have været det.

Det havde ellers ikke manglet paa Oplysning om Storcentralens Betydning. Allerede ved Midsommertid 1909 udkastede Driftsbestyrer Faye ved Nakskov Sukkerfabrik gennem en Artikel i Pressen den Tanke at bygge en elektrisk Storcentral, hvis Ledningsnet skulde omspænde hele Lolland. Hans Idé var denne, at jo større Produktion, en Kraftcentral har, desto billigere Produktionspris for Varen — og dermed den billigst mulige Pris for Køberen. Masser af Generalomkostninger til Bygninger, Maskiner og Personale ved Smaaaværker vilde blive sparet ved Anlæget af en Storcentral, der kunde producere til alle Byer og Landsbyer.

I en Artikel af 1. Marts 1911 ses det, at cand. polyt. Hans Petersen, Aalborg, (den senere Driftsleder paa Falsters Højspændingsværk) har taget denne Idé op til Behandling i Pressen og indleder med at skrive:

»Da Tanken om en Storcentral for Lolland for nogle Aar siden dukkede frem, syntes den saa tiltalende og simpel, at man maatte undre sig over, at den ikke naaede at blive virkeliggjort«. Derefter redegjorde Hans Petersen for, hvordan det vilde stille sig med en Oplandscentral for Falster, som han tænkte sig bygget paa det af Sukkerfabriken »Nykøbing« inddæmmede Areal Syd for Prindsholm.

Hans Petersens Artikel var et tydeligt Varsko mod den Udvikling, man allerede var inde i, at de smaa Landkommuner fulgte Købstædernes Spor ved at bygge hver sit Elektricitetsværk.

Hans Petersen, der dengang var Ingeniør i Aalborg, anede ikke paa daværende Tidspunkt, at han fem Aar senere skulde blive kaldet som Leder af den falsterske Storcentral, som nogle Maaneder efter, at han havde skrevet sin Artikel, traadte ud i Livet.

Det var, som man forstaar af det foregaaende, vanskeligt for Menigmand at blive klog paa, hvad der var det rigtige. Faye kæmpede for Storcentral med Højspænding. Men i Praksis havde andre Ingeniører overbevist en Række Kommuner om, at mindre Jævnstrømsværker, som kunde forsyne Egnen inden for hver sin Sognegrænse, ogsaa kunde bruges, og dette kunde Lægmanden i hvert Fald overse. Han havde jo ikke paa dette Omraade Erfaringer og Forbilleder at bygge paa.

Afdøde Pastor *Helweg* fortalte engang i et Selskab, at en ung jysk Pige, han havde faaet i Huset, konsekvent kaldte Idestrup *Idestrup* — med stærkt Tryk paa anden Stavelse, og Pastor *Helweg* var tilbøjelig til at acceptere denne »Trykfejl« som Idestrups rette Navn. Højspændingsmæssigt set kan man i hvert Fald gøre det med Rette. Thi i Idestrup fattede man først af alle Steder paa Lolland-Falster Storcentralens *Idé*.

Det er her af Interesse at anføre, hvad *L. P. Mortensen* i sine efterladte Optegnelser fortæller om Begyndelsen. Han havde læst Driftsbestyrer *Fayes* og Ingeniør, cand. polyt. *Hans Petersens* Artikler i Pressen og skriver derefter:

»Sammen med min Nabo, Gdr. *Laurids Petersen*, drøftede jeg ofte Løsningen af dette Spørgsmaal, og vi besluttede en Dag, da vi var i Nykøbing, at tale med Ingeniør *Knud Degn* og høre hans Mening om et mindre Værk hos os. Paa Kontoret traf vi ham i Samtale med Gdr. *Chr. Kragh*, Nr. Ørslev, og *P. Palle*, Horreby, angaaende Udsigterne for et Værk paa deres Egn. Saa vidt jeg husker, fraraadede han. Forbrugerne var for faa og temmelig spredt. Efter at have sat sig ind i de forskellige Byers Beliggenhed her i Sognet (d. v. s. Ide-

strup Sogn), mente han, at forsaavidt der kunde skaffes god Tilslutning, kunde det forsvares at lægge et Værk i Idestrup med Tilslutning af Sdr. Ørslev, Sdr. Taastrup og Tjæreby og mulig Ourupgaard som Lysforbruger. Der indbødes nu til et Møde i Idestrup Forsamlingshus, hvor Ingeniør *Degn* var tilstede og fremlagde Sagen, og man enedes hurtigt om at foretage den fornødne Tegning. — Hillestrup og Ulslev, der ikke var medtaget, gjorde nu berettiget Krav paa at blive taget med og beviste senere, at deres Tilslutning var fuldtallig. De øvrige Byer i Sognet, Sdr. Vedby, Elkenøre og Sillestrup, maatte udelades paa Grund af Afstanden«.

Saavidt *L. P. Mortensen* om det første Skridt henad Elektricitetsvejen i Idestrup Sogn.

Og saa vender vi os atter til Forhandlingsprotokollens Optegnelser.

Som det ses, begyndte man ogsaa i Idestrup med et lille Sogneværk. Efter de ovenfor nævnte Forberedelser blev Beboerne indkaldt til et Møde i Idestrup Forsamlingshus for at stifte et Lavspændingsværk under Navnet »Andels Elektricitetsværket for Idestrup Sogn«. Selskabet stiftedes, og man valgte her Gdr. *L. P. Mortensen*, Sdr. Taastrup, til Formand, og den øvrige Bestyrelse bestod af Urmager *Rasmussen*, Idestrup, Gdr. *N. R. Kimer*, Tjæreby, Gdr. *H. J. Hansen*, Sdr. Ørslev, Gdr. *L. Friis*, Ulslev, Gdr. *N. P. Skytte*, Hillestrup, og (ved frit Valg) Lærer *N. C. Nielsen*, Ulslev.

Man vedtog at købe en Byggegrund af *H. P. Mortensen* i Nærheden af Sdr. Ørslev Station, hvor Værket vilde komme til at ligge nogenlunde centralt indenfor det tegnede Distrikt.

L. P. Mortensen

og saa gik man i Lag med de forberedende Arbejder til Bygning af Maskinhus og Bestyrerbolig.

Mens man byggede i Idestrup, smittede Elektricitetsfeberen de omliggende Sogne, og et Par Maaneder ind i det nye Aar holdtes der den 2. Marts 1912 et Bestyrelsesmøde hos L. P. Mortensen, hvor Formanden for Væggerløse Sogns Elektricitetsudvalg, Gdr. *Poul Rasmussen*, Højet, var kommen tilstede med et Forslag, gaaende ud paa, at der, som Forhandlingsprotokollen siger, »foretoges en Sammenslutning mellem Væggerløse, Idestrup, Nørre Ørslev, Horreby-Karleby og mellemliggende Sogne med eventuelt Højspændingsværk for Øje«, og det maa siges til Idestrup-Bestyrelsens Ros, at den her saa virkelig stort paa Tingene, thi Bestyrelsesmødet greb den store Idé med det samme og (som Forhandlingsprotokollen fortsætter) »det vedtoges at indstille Arbejdet paa Idestrup Sogns Elektricitetsværk i ca. 14 Dage, til hvilken Tid en Rentabilitetsberegning fra Ingeniørerne, cand. polyt. Knud Degn og cand. polyt. Ernst Johansen vilde foreligge«.

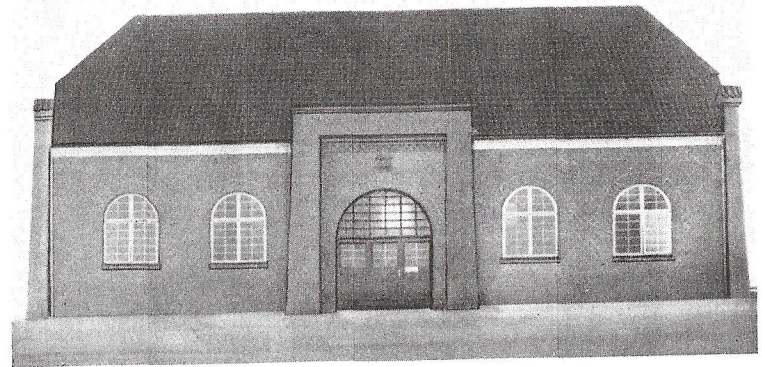
Med denne 14 Dages Pavse var Sogneværket faktisk skrinlagt.

Den 20. Marts holdtes i Idestrup Forsamlingshus en af ca. 150 Mennesker besøgt Generalforsamling, hvor d'Herrer Degn og Johansen fremlagde deres Højspændingsprojekt. Om Forløbet siger Forhandlingsprotokollen: »Ved Afstemningen vedtoges det med 64 Stemmer og ingen Stemmer imod at gaa over til Højspændingsanlæg, saafremt Tilslutningen fra Syd og Nord viser sig tilstrækkelig«.

Generalforsamlingen bemyndigede derhos Bestyrelsen til paa bedste Maade at omforandre Idestrup Sogns Andels-Elektricitetsværk fra Lavspændingsanlæg til Højspændingsanlæg, leverende Strøm saavel mod Syd som mod Nord, forudsat at et saadant Værk viser sig rentabelt.

Og nu gik det Slag i Slag.

Allerede tre Dage senere holdt man den 23. Marts Bestyrelsesmøde, hvor den vedtagne Resolution fik Tilslutning fra Væggerløse, Nørre Ørslev, Horreby og Karleby Sogn, og

Elektricitetsværket i Sdr. Ørslev 1912

da Degn og Johansens Projekt maatte anses for at være rentabelt, vedtog Bestyrelsen at benytte sig af den Bemyndigelse, den havde faaet til at gaa over til Højspændingsværk, og Bestyrelsen supplerede sig i den Anledning med følgende Udvalgsmedlemmer fra Væggerløse Sogn: Gdr. *Poul Rasmussen*, Højet, Gdr. *Kr. Larsen*, Marrebæk, og Gdr. *Johannes Olsen*, Bruserup. Endvidere fra Nørre Ørslev Sogn: Gdr. *Christjan Kragh*, Gdr. *P. Palle*, Horreby, og Gdr. *Morten Christiansen*, Tunnerup.

Hermed var Banen for Storcentralen klar.

Den 2. Juni samme Aar holdtes den første Generalforsamling paa Hotel »Royal« i Nykøbing, hvor Udvideisen eenstemmigt vedtoges, og samtidig vedtoges det, at Storcentralen skulde hedde »*Falsters Højspændingsværk*« og træde ud i Livet som Andelselskab.

L. P. Mortensen skriver i sine efterladte Optegnelser: »Jeg husker, at en Mand fra et andet Sogn efter Afstemningen sagde til mig: »Hvad der er sket i Aften, vil faa vidtrækkende Følger. Aldrig havde jeg tænkt mig saa hurtig en Omstemning. Reglen er som oftest, at en eller anden af Oppositionslyst prøver at slaa det hele i Stykker«.

Som den første Bestyrelse valgtes følgende 9 Medlemmer:

Gdr. *L. P. Mortensen*, Sdr. Taastrup, Gdr. *Poul Rasmussen*, Højet, Gdr. *Christjan Kragh*, Nr. Ørslev, Gdr. *P. Palle*, Horreby, Gdr. *M. Christiansen*, Tunnerup, Gdr. *Kr. Larsen*, Marrebæk, Gdr. *N. P. Skytte*, Hillestrup, Gdr. *H. J. Hansen*, Sdr. Ørslev, og Lærer *N. C. Nielsen*, Ulslev.

Da Generalforsamlingen ikke var beslutningsdygtig, afholdtes en ekstraordinær Generalforsamling den 12. Juli, og paa denne vedtoges endeligt det ny Selskabs Love, ligesom Valget af Bestyrelse bekræftedes.

Hvem der er den egentlige Fader til Sammenslutningsplanen, er det maaske i Dag vanskeligt at afgøre, men ved 25 Aars Jubilæet kan man ikke undlade at takke de Mænd, der med *L. P. Mortensen* som Formand skulde træffe Afgørelsen, da Udsendingene kom fra de andre Sogne til det førnævnte Bestyrelsesmøde den 2. Marts 1912. Disse Bestyrelsesmedlemmer stod her overfor den Situation at skulle kuld-kaste den Sogneplan, som de selv var gaaet ind for — en Plan, som allerede var under Realisation — og skrinlægge den til Fordel for det store Projekt. Disse Mænd kunde jo have sagt, at det var det mageligste at blive ved det lille Sogneværk, fremfor at give sig i Kast med den store Opgave med den langt større Risiko. Men *L. P. Mortensen* og hans daværende Bestyrelseskolleger viste, at de forstod den store Fremtidsopgave, der her var lagt for deres Fødder, og de viste Viljen til at løfte den, da det psykologiske Øjeblik var inde.

Det var derfor en naturlig Konsekvens, at den første Bestyrelse for »Falsters Højspændingsværk« valgte *L. P. Mortensen* til Formand, thi hans Begejstring for Sagen og hans ukuelige Arbejdsmod gjorde sit til, at de mange Vanskeligheder blev overvundet. Som Formand maatte han tage Hovedparten af Arbejdet, der ikke alene kostede ham Tid og Ulejlighed, men sikkert ogsaa ofte personlige Ofre. Men *L. P. Mortensen* satte alle Hensyn til sig selv til Side, og han gav ikke op, før Højspændingsværket havde faaet sine Ledninger lagt ud over det meste af Falster.

Det oprindelige Sogneværk var det overdraget Arkitekt *H. Schmidt*, Nørre Ørslev, at bygge, og han blev ret naturligt valgt til at videreføre Byggeriet for »Falsters Højspændingsværk«.

Det førnævnte Ingeniørfirma *Degn & Johansen* blev antaget som raadgivende Ingeniører for Anlægget, som for en meget stor Dels Vedkommende senere blev overdraget til Udførelse af Firmaet *Gad & Lauritzen*, Odense, der under Forhandlingerne havde været repræsenteret ved Ingeniør *Ulrik*.

Projektet, der omfattede de førnævnte Sogne, var beregnet til at ville koste ca. 370,000 Kr. og var baseret paa en Tilslutning af 3000 Lampesteder og 1200 HK Motorer. Indtægten var anslaaet til 48,000 Kr., idet Prisen sattes til 40 og 20 Øre pr. KW-Time henholdsvis for Lys og Kraft, og Udgiften til 36,000 Kr., hvorved der altsaa vilde fremkomme et beregnet Overskud paa 12,000 Kr., svarende til 3,2 Procent af den beregnede Anlægssum.

De ovennævnte Ingeniørfirmaer, som Arbejdet blev overdraget, lovede Anlægget færdigt til at paabegynde Strømforsyningen til September samme Aar, og mange Andelshavere indrettede sig derfor paa at tærsk ved Elektricitet efter Høsten 1912. Men det viste sig atter her, at »Loven er ærlig, men Holden er besværlig«. Først den 24. Oktober begyndte Strømleveringen, og i Dagene derefter var der Fest i Hjemmene under »Falsters Højspændingsværk«, idet man da tændte det med saa store Forventninger imødesete *hvide Lys* i Stuerne.

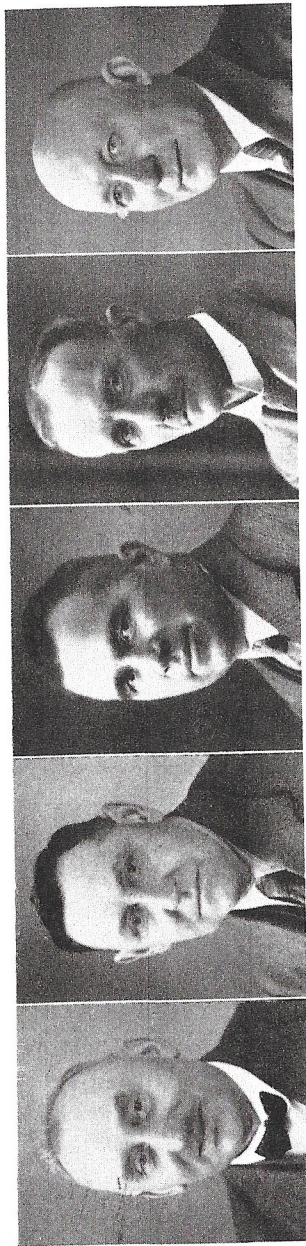
Forhandlingsprotokollen fra den første Tid viser, at Bestyrelsen var optaget af Møder og Forhandlinger, til Tider baade Dag og Nat. Der var jo kun ringe Erfaring at bygge paa, saasom »Falsters Højspændingsværk« var et af Danmarks første Højspændingsværker til ren Landforsyning. Selv om Bestyrelsen maatte være Vidne til, at der netop i Aaret for Storcentralens Start byggedes 5 smaa Landsby-Jævnstrømsværker paa Falster, kunde intet røkke dens Tro paa, at Storcentralen var det rigtige. Og det var i hvert Fald en Trøst at se, at efter 1912 er der kun oprettet eet mindre Jævn-

strømsværk paa Lolland, og med dette synes Jævnstrømmens Kræfter at være udtømt, hvorimod Højspændingen Aar efter Aar har vundet Terræn, saavel gennem Forsyningen fra »Falsters Højspændingsværk« som gennem Højspændingsledninger udgaaet fra Købstædernes Elektricitetsværker; og nu ved Jubilæet forsynes flere af Landsdelens Beboere udenfor Købstæderne med Vekselstrøm end med Jævnstrøm, og indenfor samme Omraade andrager Salget af Vekselstrøm i Dag mere end det *dobbelte* af Salget af Jævnstrøm.

Den første Bestyrelse handlede derfor rigtigt, da den bestemte sig for Højspændingsværket, selv om det skal erkendes, at Jævnstrømsværkerne har haft deres Mission, som de hidtil har røgtet tilfredsstillende, set saavel fra et driftsmæssigt som økonomisk Synspunkt. Jævnstrømsværkerne fik den Fordel fremfor Højspændingsværkerne, at de blev bygget til smaa Priser inden Verdenskrigen. Dette i Forbindelse med, at Jævnstrømsværkerne kun paatog sig at forsyne smaa og tætbebyggede Omraader, har bidraget meget til, at Strømpriserne ved mange af disse Anlæg har kunnet holdes paa et forholdsvis lavt Niveau.

Det bestemtes ved Starten, at Drivkraften skulde være *Dieselmotor*. Maskinkraftens Størrelse fastsattes til 3 Maskiner, 1 paa 100 og 2 paa 240 HK, desuden et Akkumulatorbatteri, som i Forbindelse med en Omformer skulde levere Strøm om Natten, naar Forbruget var saa lille, at det ikke kunde betale sig at holde en Dieselmotor i Drift.

I Løbet af Sommeren 1912 blev Elektricitetsværket opført, og den 100 HK Holeby-Maskine begyndte Strømlleveringen til Nettet den 24. Oktober 1912. Da den 240 HK-Maskine, som var bestilt hos Burmeister & Wain, ikke kunde leveres før Sommeren 1913, blev der midlertidig opstillet en 100 HK-Maskine, som kom i Drift den 10. November 1912, og som i Løbet af Sommeren 1913 igen blev nedtaget og afløst af den 240 HK-Maskine, der gik i Drift den 12. August 1913. Endelig blev den sidste 240 HK Burmeister & Wain-Maskine opstillet i Sommeren 1914 og gik i Drift den 22. Juli s. A.

H. J. Andersen

N. P. Strange

Chr. Hansen

Kr. Matthiesen

R. Lisse

Lars Palle

N. Cornclussen

Vilh. Clausen

Chr. Jensen

Tidligere Medlemmer af Forretningsudvalget

Ernst Johansen

Den tekniske og administrative Ledelse bestred Bestyrelsen i de første Aar ved Hjælp af Selskabets tekniske Konsulent, Ingeniør, cand. polyt. *Ernst Johansen*. Men et af de første Spørgsmaal, der meldte sig for det nystartede Selskab, var iøvrigt Ansættelsen af Personale, først og fremmest en maskinkyndig Bestyrer af den daglige Drift. Valget faldt paa Maskinmester *Martin Fog*, en Søn

af Snedkermester J. L. Fog i Nykøbing F., og han tiltraadte Pladsen i Juli Maaned 1912. Det blev dog kun en kort Tid, at den dygtige og livsglade unge Mand fik Lov til at virke i Selskabets Tjeneste. Allerede i 1921 afgik Fog ved Døden, knap 35 Aar gammel. De mange Vanskeligheder og Bryderier, som Verdenskrigen paaførte Elektricitetsværket, var maaske medvirkende til hans tidlige Død.

Samtidig med Bestyrer Fog ansattes den gamle Musiker *H. P. Adrian* som Regnskabsfører, i Følge Forhandlingsprotokollen for en Aarsløn af 300 Kr. og mod en Kautionsstillelse paa 6000 Kr. Efter knap 2 Aars Forløb frasagde han sig Bestillingen, som derefter overgik til Mejerist *H. Jensen*, der ansattes som Regnskabsfører og Bogholder den 1. Maj 1914.

Efter at Anlægget var kommet i Drift i Efteraaret 1912, viste det sig hurtigt, at der ogsaa var Brug for en Mand til at betjene Ledningerne og til at rette de mange Fejl og Forstyrrelser paa Strømforsyningen, som stadig voldte Bestyrelsen mange Bekymringer. Hertil valgte Bestyrelsen daværende Ledningsmontør *H. Madsen*, som var ansat hos Gad & Lauritzen, og som gennem Ledningsbygning rundt om paa Falster var blevet godt kendt med Forholdene. *H. Madsen* tiltraadte den 1. Januar 1913 og beklæder endnu Stillingen som Linje-

mester. Han er altsaa Værkets ældste Funktionær og vel nok den af Funktionærerne, der er bedst kendt og mest skattet af Andels haverne.

Forhandlingsprotokollen fra den første Tid kaster kun i korte Glimt Lys over det kolossale Arbejde, Bestyrelsen og ikke mindst dens Formand udførte i det ny Millionforetagendes Tjeneste. Af Protokollen faar man Indtryk af, at Bestyrelsen har handlet for Dagen og Vejen og trostigt hengivet sig til Opgaverne i den Rækkefølge, de indfandt sig. Men Penge skulde der til, og flere og flere efterhaanden som Tilslutningen øgedes. Det ses, at Bestyrelsen flere Gange gjorde Tilløb til at optage Laan, men det blev stadig ikke til noget. Først hen paa Efteraaret 1912, da den første Udbygning paa Værket var færdig, optoges de første faste Laan paa 250,000 og 150,000 Kr., henholdsvis i Fyens Stifts Sparekasse og i Livsforsikringsselskabet »Hafnia«.

Men til det indre Arbejde vedrørende Driften og Organisationen kom i Værkets første Leveaar ydre Vanskeligheder, der optog Bestyrelsens Tid og Kræfter. Det var i Slutningen af 1913.

»Falsters Højspændingsværk« havde foruden de oprindelige Sogne faaet Tilslutning fra Skelby og Maglebrænde Sogne, endvidere Falkerslev, Systofte, Hullebæk, Taaderup Teglværk, Tingsted, Øverup, Stubberup og Kraghave. Desuden var der paabegyndt Tegning i Torkildstrup-Lillebrænde og Gunslev Sogne — en Tilslutning paa ialt 44 Byer. Der var opstillet 49 Transformatorstationer paa ialt 945 KVA, installeret over 20,000 Lamper og ca. 2300 Motorer. Saa sker der noget, om hvilket L. P. Mortensen beretter i sine Optegnelser:

Martin Fog

»Paa dette Tidspunkt satte et bekendt Installationsfirma i Nykøbing ind med en kraftig Agitation for Tilslutning til Nykøbing-Værket, som stod foran en Udvidelse. Til at begynde med regnedes den kun for en mindre fair Manøvre og paa egen Regning fra Firmaets Side. Men i Referat af Byraadets Møde den 4. November 1913 vedrørende Planerne om at forsyne Egnen Nord for Nykøbing med Elektricitet og samtidig ombygge Nykøbingværket til Højspændingsværk, fremkom en Udtalelse om, at Beboerne i ovennævnte Egningen Tillid havde til Højspændingsværket. Fra Højspændingsværkets Side fandt vi denne Konkurrence meget generende og kun skadelig for begge Parter paa et saa fremskredent Tidspunkt. Til en af de førende i Byraadet, som jeg desangaaende havde en Samtale med, nævnede jeg noget om, at det gode Forhold mellem Land og By vilde lide ved, at denne Plan fik Flertal i Byraadet. Han svarede: »Den Sprøgløst hører bedst hjemme ved en Dyrskuemiddag. Er der en Chance, saa ta'r vi den«.

Dette Svar foranledigede, at Bestyrelsen for »Falsters Højspændingsværk« den 12. November 1913 i Nykøbing-Pressen offentliggjorde en Protest, der baade i Form og Indhold havde Næb og Klør. Den var paa Bestyrelsens Vegne underskrevet af L. P. Mortensen. Han fastslaar i Indlægget, at den »amerikanske« Agitation, som Nykøbing Elektricitetsudvalg har udfoldet paa Nordfalster, rettet mod »Falsters Højspændingsværk«, har haft det fornemme Resultat, at Torkildstrup og Gunslev Sogne øjeblikkeligt sluttede sig til Højspændingsværket og blev Andelshavere i dette, »hvilket de næppe havde gjort, om Tilliden havde været saa ringe som antydnet«.

L. P. Mortensen paaviser Punkt for Punkt, at den Tillid, der har været vist Højspændingsværket hidtil, ikke er bleven skuffet, og han slutter Indlægget med at nedlægge en kraftig Protest mod den i Nykøbing Byraad fremsatte uberettigede Kritik mod »Falsters Højspændingsværk« og opfordrer Landboerne til *ikke* at bidrage til Moderniseringen af Nykøbing Elektricitetsværk, men i Stedet at melde sig som Andelshavere

i »Falsters Højspændingsværk«, der i Forvejen er baseret paa en saadan Tilgang.

Det var som sagt et baade i Form og Indhold stærkt og kraftigt Svar paa Nykøbing Byraads Aktion, og at Svaret ikke har været virkningsløst, fremgaar deraf, at ved det næstfølgende Møde i Nykøbing Byraad, hvor Spørgsmaalet om at udvide Strømforsyningen til Landkommunerne kom til Afstemning, var der, som L. P. Mortensen senere fastslaar, »Majoritet for at blive indenfor egne Grænser«.

Da Verdenskrigen greb ind i Driften.

Efter dette Opgør kunde Bestyrelsen for »Falsters Højspændingsværk« med fuld Kraft kaste sig over den fortsatte Organisation af Højspændingsnettet i Landdistrikterne, men ingen har jo Fred længer, end Naboen vil, og den værste »Nabo«, der meldte sig i det kommende Aar, var — Verdenskrigen 1914.

Selvfølgelig var Værket i Sdr. Ørslev ligesom Elektricitetsværker andre Steder fra Fødslen dimensioneret for smaat og bygget af for spinkelt Materiale baade i mekanisk og elektrisk Henseende.

Afbrydelser i Elektricitetsleveringen hørte derfor i Højspændingsværkets første Aar til Dagens Uorden, og til disse Børnesygdomme kom som sagt Verdenskrigen, der ligefrem taarnede Vanskelighederne op omkring Ledelsens Øren. Som det gik for alle andre Virksomheder, gik det ogsaa for »Falsters Højspændingsværk«: Dets Personale blev indkaldt til Sikringsstyrken, og en Tid saa det ud til, at Værket maatte standse paa Grund af manglende Personale.

Som et Eksempel paa, hvor vanskeligt det for mange danske Virksomheder var at holde Bedriften igang i Verdenskrigens første Tid, anføres her følgende Notat fra L. P. Mortensens efterladte Optegnelser:

»I Begyndelsen af Krigen blev 3 Maskinmestre indkaldt til Sikringsstyrken, og Værkets Drift tegnede nærmest til

10 kv Transformatorstation 1920

Sammenbrud. Heldigvis havde vi i Linjemester *Hans Madsen* en Mand, der kunde klare en Del ud over sit Fag, men det var i Længden umuligt for ham at gøre tre Mands Arbejde ved til Tider at passe tre Maskiner. Sammen med *Poul Rasmussen* søgte jeg daværende Krigsminister *P. Munch* for at faa 1. Maskinmester hjem. Til at begynde med var Ministeren ikke just velvillig stemt for Andragendet. Flere Gange var lignende Henvendelser imødekommet,

men nu havde Generalkommandoen sagt Stop. — Til en Bemærkning om en hel Landsdels uheldige Stilling herved, og at vi paa Falster maatte gaa i Seng Kl. 9 paa Grund af manglende Belysning, svarede Ministeren, at det var et smukt Eksempel at vise det øvrige Land. »Men,« tilføjede Ministeren, »kan jeg med det samme faa en skriftlig Ansøgning, faar vi se, hvad der kan gøres...«.

Enden paa Visen blev dog, at man fik det nødvendige Maskinpersonale — deriblandt Bestyrer *Fog* frigjort fra Sikringsstyrken, saa udover en kortvarig Indskrænkning i Driften slap man denne Gang med Skrækken.

Et karakteristisk Billede af Driften i Krigens første Tid faar man ved at læse følgende Uddrag af Driftsprotokollen mellem 1. og 11. September 1914, hvor den daglige Drift foregik med en Kæde af Afbrydelser paa Ledningsnettet:

Tirsdag d. 1. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Syd afbr. Kl. 9,45 til Kl. 11,00. Maskine Nr. 1 i Uorden. Ledningsnet afbr. Kl. 19,00 til Kl. 19,55. Sdr. Kirkeby og Sdr. Alslev sluttet til. Kortslutning paa Ledningsnet Kl. 7,40, 10,20, 14,10, 16,10, 16,32.

- Onsdag d. 2. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Ulslev afbr. Kl. 10,20 til Kl. 10,30. Overbelastning. Ulslev afbr. Kl. 10,40 til Kl. 11,50. Overbelastning. Kortslutning paa Ledningsnet Kl. 5,35, 5,40, 6,45, 7,15, 7,22, 7,25, 7,40, 8,10, 8,15, 16, 17, 8,35, 10,45; 11,30, 11,50. Nyt Felt for Syd sluttet til.
- Torsdag d. 3. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kortslutning paa Ledningsnet Kl. 6,20, 7,00, 8,05, 8,25, 10,55, 13,30, 14,08, 17,12.
- Fredag d. 4. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kortslutning paa Ledningsnet Kl. 7,10, 7,35, 8,30, 8,35, 8,40.
- Lørdag d. 5. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kl. 9,10 Fase v til Jord (Jordtraad faldet ned ved Hullebæk). Sdr. Vedby og Tingsted Transformatorst. afbr. til Kl. 17,50. Kortslutning paa Ledningsnet Kl. 6,10, 8,30, 8,50, 9,10, 13,40.
- Søndag d. 6. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 9,00 til Kl. 19,00 og fra Kl. 23,00. Kortslutning Kl. 6,20, 6,40, 7,10, 7,15, 7,50, 8,10.
- Mandag d. 7. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kortslutning Kl. 6,20, 6,42, 6,46, 7,27, 8,20, 8,45, 15,00, 17,30.
Bestyrer Fog indkaldt til Sikringsstyrken.
- Tirsdag d. 8. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,40 og fra Kl. 23,00. Kortslutning paa Ledningsnet fra Kl. 6,52 til Kl. 11,40. Ledningsnet afbr. Kl. 10,35 til Kl. 11,40 (umuligt at holde Spænding paa Nettet), hele Nettet inde Kl. 15,15.
Assistent Weimann indkaldt til Sikringsstyrken.
- Onsdag d. 9. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,40 og fra Kl. 23,00. Kortslutninger paa Ledningsnet fra Kl. 7,30 til Kl. 17,50.
- Torsdag d. 10. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kortslutning fra Kl. 7,25 til Kl. 15,40. Afbr. ved Ønslev og Skerne fra Kl. 10,40 til Kl. 15,40. Ro paa Ledningsnet.
- Fredag d. 11. Ledningsnet afbr. til Kl. 5,00, fra Kl. 12,00 til Kl. 13,15 og fra Kl. 23,00. Kortslutning fra Kl. 6,05 til Kl. 14,00. Ønslev afbr. Kl. 10,10, Nord afbr. Kl. 10,50, forsøgt at sætte til Kl. 11,45, umuligt, Nord til Eged sluttet Kl. 13,15 og ved Maglebrænde Kl. 16,45.

Hans Petersen

I Dag forstaar man vel knapt, at Forbrugerne fandt sig i disse Forhold, men det er en Kendsgerning, at der trods alt meldte sig saa mange nye Forbrugere, at Personalet maatte udvides og Ledelsen lægges fastere. Dette blev mere og mere klart efterhaanden som Krigens Vanskeligheder taar-nede sig op om Virksomheden. Den tekniske og administrative Ledelse havde, som tidligere berørt, i de første Aar været i Hænderne paa Selskabets tek-

niske Konsulent, Ingeniør, cand. polyt. Ernst Johansen. I Sommeren 1915 begyndte man indenfor Bestyrelsen at tale om at blive aflastet for en Del af de daglige Bryderier ved at ansætte en administrerende Direktør for den efterhaanden store Forretning — en Leder, som kunde forestaa den tekniske Ledelse og være til Raadighed for Bestyrelsen til hver en Tid. Bestyrelsen opsagde derfor Kontraktforholdet med Firmaet Degn & Johansen og valgte til Driftsleder Ingeniør, cand. polyt. *Hans Petersen*, Aalborg, som tiltraadte den 1. April 1916 og siden har været Direktør for Højspændingsværket.

Samme Aar traadte *L. P. Mortensen* tilbage som Formand, og i et Bestyrelsesmøde paa Hotel »Royal« i Nykøbing kort efter Sommergeneralforsamlingen 1916 valgte Bestyrelsen den 5. August Gdr. *Hans Hansen*, Mønbogaard, til Formand.

I Maanederne efter Hans Petersens Tiltræden øgedes Vanskelighederne paa Grund af Krigens. Alle Elektricitetsværker (og Gasværker med forresten) maatte køre med indskrænket Drift paa Grund af manglende Olie- og Kultilførs-

ler. Det var det Aar, da et agitatorisk Spare-Refrain hver Aften klang i Nykøbing Sommerrevy. Det lød saaledes:

Ja, spar paa Gassen,
kom Hø i Kassen,
Dit Lys skal være
en mindre Pære...

Det var Situationen i en Nøddeskal. Det gjaldt netop om at bruge »en mindre Pære« til Hjemmenes Belysning — og den maatte man endda kun bruge i et begrænset Antal Timer, da Højspændingsværket simpelthen afbrød Strømmen paa forskellige Tider af Døgnet.

Hans Hansen

Det var ikke bar Spøg at være Direktør eller Formand i de Tider. Hver Morgen, naar Højspændingsværkets Post aabnedes, var man forberedt paa Breve, indeholdende skrappe Restriktioner fra den berygtede »overordentlige Kommission af 8. August 1914«, eller nye, lige saa berygtede Cirkulærer fra Indenrigsministeriet med den obligate Indledning: »I Henhold til midlertidig Lov af 7. August 1914 om Regulering af Prisen paa Levnedsmidler, Varer etc....«, der som Regel *paabød* eller *forbød* et eller andet og sluttede med den staaende Trusel: »Overtrædelser straffes med Bøder indtil 10,000 Kr. eller Fængsel«. Saadanne Dommedagsbreve hørte til Ledelsens daglige Malurt i Arbejdsglædens Bæger.

Men ligemeget, om Ledelsen peb eller sang, maatte den — i Lighed med alle andre Bedriftsledelser — tage Ubehagelighederne i den Rækkefølge, de meldte sig, og det var jo en daarlig Trøst, at de blev værre og værre. I Juli 1916 udsendte Driftslederen følgende Meddelelse til Forbrugerne:

»Vanskelighederne ved at forsyne Landet med Olie og de stadig stigende Priser vil i Løbet af Sommeren tvinge Værket

til at køre med indskrænket Drift. Strømmen vil derfor blive afbrudt paa følgende Tider af Døgnet: Om Natten fra Kl. 1 til 6 og om Dagen og Aftenen henholdsvis fra Kl. 12 til 1½ og fra Kl. 6 til Mørkets Frembrud«. Han tilføjer: »Der er dog næppe Grund til at frygte, at Olietilførslen helt skal standse, da det hidtil er lykkedes at faa den fornødne Olie hertil, og da Spørgsmaalet berører alle Landets store og smaa Elektricitetsværker, vil Staten gøre alt muligt herfor«.

Men allerede 1. September udsendes en ny og meget kraftigere Meddelelse til Andelshaverne, der klart siger, at Anlægget mangler Maskinkraft, og lyder omtrent saaledes:

»Under Henvisning til Oplysninger paa Generalforsamlingen henstilles det til alle Motorejere kun at bruge Motorer paa de nedenfor for hvert Distrikt anførte 2 Dage om Ugen. Hvis Henstillingen ikke følges, afbrydes Transformatorstationerne«.

Punktum! Det var i Virkeligheden *en Ordre*, fint indpakket som en venlig Henstilling! Men Ledelsen fik jo sine Ordre fra Regeringen, og der var ikke andet at gøre, end at lade Sorteper gaa videre til Forbrugerne.

Disse Forhold medfører imidlertid, at man nu 30. September 1916 beslutter sig til at købe en Dieselmotor paa 600 HK fra Burmeister & Wain og at udvide Maskinsalen, saa der blev Plads til yderligere en Maskine paa 1000 HK. Der skulde imidlertid hengaa mere end 3 Aar, inden Højspændingsværket fik Brug for denne Udvidelse, thi med Udgangen af Aaret 1916 blev det for Alvor galt med Brændselsolien. Vanskelighederne melder sig straks i det nye Aar 1917. Man forsøger at paavirke Petroleumsselskabet ved en personlig Henvendelse (Formanden og Driftslederen), men det blev en Skuffelse. Ikke en Gang en Smule Venlighed var der at faa hos den storladne Petroleums-Direktør.

Man er nu kommen til det store Katastrofeaar for alle danske Elektricitetsværker. Den 1. Februar 1917 udsender det tyske Admiralitet den berygtede Proklamation om »den ubegrænsede Undervandsbaadkrig«. Man vil huske, hvilke

verdenshistoriske Følger, denne Erklæring fik. Intet Skib vidste sig fra nu af længer sikker paa Verdenshavene, uanset om det tilhørte krigsførende eller neutral Nation. Meget hurtigt opsugede det danske Sprog en ny Glose fra Engelsk: *at torpedere* — og talrige danske Skibe, der hjemførte nødvendige Raastoffer, deriblandt Olie, til de neutrale Lande — og ikke mindst til Danmark — blev fra nu af ubønhørligt *torpederet*, d. v. s. sænket af lumske Undervands-Torpedoer, naar de mødte de tyske U-Baade i rum Sø. Denne brutale Krigsførelse medførte, at De forenede Stater, der hidtil havde staaet som neutrale Tilskuere til Verdensdramaet, gik med ind i Krigen paa de allierede Magters Side imod Tyskland, der fra nu af havde »en Verden af Fjender« mod sig. Selv om dette kunde tydes som et Lyspunkt for en snarlig Afgørelse af Verdenskrigen, betød det i hvert Fald foreløbig en katastrofal Forværring af »Falsters Højspændingsværk«s Drift, idet Tilførslerne af Brændselsolie nu fuldstændig standsedes for en Tid. U-Baadskrigens skæbnesvangre Virkninger indtraadte næsten øjeblikkeligt for Højspændingsværket.

U-Baadskrigen blev som sagt erklæret den 1. Februar, og Højspændingsværkets Bestyrelse indkaldtes den 7. Februar pr. Telefon for at modtage Meddelelse om, at Værket nu kun havde Brændselsolie til 3 Dages normal Drift! Det var en af den Slags Oplysninger, der efterlader to Minutters Stilhed i Stuen. Men Nød lærer nøgen Bestyrelse at spinde, og noget maatte der gøres. Det blev i Mødet besluttet, at der kun maatte leveres Strøm i Lystiden fra Kl. 5 til 8 Morgen og fra Kl. 18 til 22 Aften. Man mente da, at Beholdningen kunde strække til i 8 Dage. Den 28. Februar blev Strømleveringen yderligere indskrænket til nogle faa Aftentimer for saa helt at standse fra den 3. til 5. Marts. Saa kommer der formodentlig lidt Olie frem igen, thi fra 5. Marts leveres igen Strøm i enkelte Timer om Formiddagen og Aftenen, men fra 15. Maj kun Strøm i nogle faa Morgentimer og fra den 22. Maj og indtil 18. August leveres overhovedet kun Strøm paa en enkelt Linie og kun til Tørveproducenterne. Til Belysning og Kraft var der absolut Forbud.

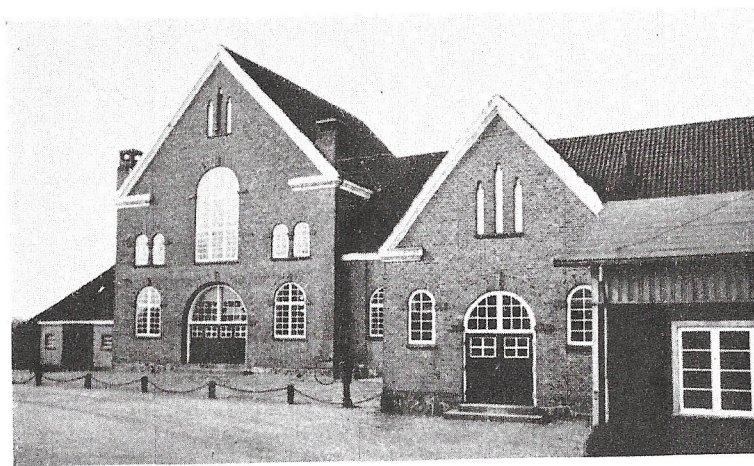
Den 18. August fremkom lidt Petroleum og Tran, der dog kun maatte anvendes til den allernødvendigste Tærskning af Brødkorn og kun i nogle faa Morgentimer. I September udvidedes Driften til Dagtimerne mellem Kl. 6 Morgen til 18 Aften.

Værket udvides med Tilbygning og Tørve-Gasværk.

Under Hensyn til disse utaaelige Forhold havde Bestyrelsen allerede i Slutningen af Eftersommeren 1916 besluttet at udvide Værket med Tilbygning af en større Maskinhal og en Værkstedsbygning m. m., hvortil Arkitekt *C. Andersen*, Nykøbing, havde udarbejdet Tegninger. Arbejdet med Grundudgravning paabegyndtes i Løbet af Vinteren, og Bygningen af Maskinsalen blev efter en afholdt Licitation i Foraaret 1917 overdraget til Murermester *Chr. Hansen*, Nykøbing, og til en Del lokale Haandværkere. Arbejdet var underlagt et særligt Byggeudvalg, bestaaende af Forretningsudvalget (Gdr. *Hans Hansen*, Møenbogaard (Formand), Gdr. *Lars Palle*, Nr. Alslev (Næstformand), og Gdr. *N. P. Strange*, Tingsted, suppleret med Gdr. *Kr. Mathiesen*, Sdr. Alslev, og Murermester *Jacobsen*, Væggerløse. Man havde endvidere henvendt sig til Professor *W. Rung* og ladet ham gennemse det elektriske Projekt, der iøvrigt i alle Enkeltheder var udarbejdet af Elektricitetsværkets egen Driftsleder.

Med fremtidig Udvikling for Øje, dels til Værkets Udvidelse og dels til Plads for Funktionærboliger, besluttedes det at købe det Jordareal, ca. 3 Td. Ld., som er beliggende mellem Elektricitetsværket, Jernbanen og Driftslederboligen, af Gdr. *H. P. Mortensen*. Endvidere erhvervedes en Slagter *Abraham* tilhørende Ejendom, som blev indrettet til Linjemesterbolig og til Lager.

Mens Haandværkerne i Sommertiden er travlt optaget med Værkets Udvidelse, har Driftslederen og Bestyrelsen nok

Elektricitetsværket i Sdr. Orslev 1937

at gøre med at indrette sig under de vekslende Situationer paa Verdensmarkedet for Petroleum og Olie. Det var i denne Periode, der indføres Petroleumsmærker, som gennem Værket omsættes til Elektricitet, men det forsløg kun lidt, og man traf nu — i Lighed med flere andre Elektricitetsværker — Beslutning om at lade den ene af de to 240 HK Burmeister & Wain-Dieselmotorer ombygge til Drift med Tørvegass, idet man købte et Tørve-Gasværk fra *Justesen*, Aalborg, og dette medførte atter, at man — for at skaffe Plads til dette, maatte købe et gammelt Hus med Have, beliggende mellem Elektricitetsværket og *Møller Olsens* Have. Huset blev nedrevet og herved skaffedes der yderligere Plads dels til en Bygning for selve Gasværket og dels til en Tørvelade. Alle disse Bygninger forandrede fuldstændig Værkets Udseende. Det skete selvfølgelig ikke uden Protest fra forskellig Side, men Bygningerne ligger der den Dag i Dag og gør stadig god Fyldest til Værksteder og Lager.

Tørvegass-Maskinen kom i Drift i Midten af November 1917, hvorefter Driften udvidedes fra Kl. 5 til Midnat, d. v. s., naar Tørvegassværket da ikke gjorde Strejke! Thi trods alle Paalæg om Rationering blev Maskinerne paa Værket overbelastet, saa snart der sattes Strøm paa Ledningerne. I

Løbet af Vinteren 1918 blev den anden 240 HK Burmeister & Wain-Maskine ombygget til Tørvegas, og Værket kunde nu, ganske vist med hyppige Afbrydelser og med en for Forbrugerne haardhændet Rationering, nogenlunde klare Driften.

Men der var stadig store Vanskeligheder at overvinde, ikke mindst med at skaffe de til Gasfremstillingen nødvendige Tørv, thi det var store Tørvemængder, der skulde bruges. I Begyndelsen maatte de transporteres fra Jylland, og Kvaliteten var — trods svimlende Priser — under al Kritik. Imidlertid kom Tørveproduktionen ogsaa i Gang paa de hjemlige Egne, og Værket fik bygget Lader til Opbevaring af Tørvene for Vinteren 1918. Man spekulerede paa at lægge et Spor fra Jernbanen til Værket, thi ingen vidste paa det Tidspunkt, hvor længe Krigen vilde vare, og hvorledes Forholdene vilde blive, naar Krigen en Gang hørte op.

Heldigvis kom Vaabenstilstanden i November 1918 og dermed Haabet om, at der ogsaa vilde indtræde normale Forhold.

Krigen og de ekstraordinære Anlæg, som denne krævede, kostede Højspændingsværket mange Penge, og Anlægsudgifterne stiger stærkt i disse Aar, saaledes fra 1,36 Mill. i 1916—17 til 1,95 Mill. i 1918—19. Samtidig dalede Salget fra 473,000 kWh til 172,000 kWh i 1918 for igen at stige til 382,000 kWh i Regnskabsaaret 1918—19. Udgiften til Driften steg i Forhold hertil til uanede Højder, og paa en ekstraordinær Generalforsamling i Februar 1918 blev det vedtaget at forhøje Strømprisen til 100 og 50 Øre, henholdsvis for Lys og Kraft. Allerede paa den forudgaaende Generalforsamling i Juli var Prisen bleven sat op til 60 og 30 Øre. Men trods alt kørte Elektricitetsværket i disse Aar med Underskud. Der blev ganske vist foretaget Ekstraopkrævninger hvert Aar, men det forslog endda ikke til Afskrivningerne, thi Udgifterne steg stadig, saavel til Lønninger som til Brændsel og Smøreolie. Man forsøgte at indføre Tariffer med faste Afgifter, men paa Grund af en Bestemmelse i Loven om, at Prisforholdet mellem Lys og Kraft altid skulde være som 4 til 2,

kunde en saadan Form for Elektricitetsbetaling paa daværende Tidspunkt ikke gennemføres. Resultatet blev, at man paa en ekstraordinær Generalforsamling i Oktober 1920 igen maatte skride til en Forhøjelse af Elektricitetspriserne, hvorved disse kom op paa 160 og 80 Øre. Men nu var Toppen naaet. Allerede paa Generalforsamlingen i Sommeren 1921 blev Priserne igen nedsat til 100 og 50 Øre, henholdsvis for Lys og Kraft, og Priserne har siden den Tid stadig kunnet nedsættes og har samtidig alligevel givet Værket et gennem Aarene stigende Overskud til Afskrivning og Henlæggelser.

Krigens Erfaringer rejser paany Spørgsmaalet om Fællescentralen.

Det var jo ikke blot »Falsters Højspændingsværk«, men alle Elektricitetsværker, der havde lidt under Krigens Svøbe. Selv om fælles Skade kan være fælles Trøst, saa var de Sagkyndige — ligesom uheldige L'hombrespillere — i hvert Fald bleven rige paa een Ting — nemlig Erfaring! Nøden havde lært ogsaa nogen Elektricitetsværksbestyrer at spinde — og nu gjaldt det om at udnytte Erfaringerne, saaledes at man i Fredens Dage kunde vinde, hvad der tabtes i Krigens.

Det var derfor ganske naturligt, at Driftsbestyrer Fayes bekendte Plan fra 1909 om Storcentralen paany dukkede op. Og det var ganske naturligt, at Direktør Hans Petersen, der i sin foromtalte Artikel af 1911 havde givet Faye sin Tilslutning, blev Manden, der tog de tabte Traade op og prøvede, om Krigens Ubehageligheder nu havde lært Elektricitetsværkerne Samarbejdets Kunst. Ved talrige Lejligheder havde han baade paa Møder og i Pressen udtalt sig varmt for Fællesdrift af samtlige lolland-falsterske Elektricitetsværker gennem en Storcentral. Der havde, senest i Januar 1916 — lige før Ingeniør Hans Petersens officielle Overtagelse af Værkets Ledelse — været ført en Række Forhandlinger mellem Nykøbing Elektricitetsværk og Højspændingsværket om Samarbejde, men disse løb ud i Sandet. Det var stadig svært at

blive enige om Betingelserne. Men i 1919, da Erhvervslivet atter beredte sig paa fredelige Tilstande paa Verdensmarkedet, stod mange Elektricitetsværker over for store Udvidelser, fordi Efterspørgselen paa Elektricitet var steget til de uanede Højder. Bestyrelsen for »Falsters Højspændingsværk« tog Planen op, idet man i Januar 1919 som et første Skridt henvendte sig til Nykøbing Byraads Elektricitetsudvalg, der paa dette Tidspunkt havde en betydelig Udvidelse af Nykøbing-Værket under Overvejelse. Højspændingsværkets Plan gik ud paa Fællesdrift af samtlige Stiftets Elektricitetsværker. Motiveringen var det gamle Grundlag: Ved at skabe Storcentralen, vilde man undgaa de store Bekostninger til Udvidelse af hvert enkelt Værk. Der kom ogsaa et Møde i Stand mellem Bestyrelserne for Nykøbing-Værket og »Falsters Højspændingsværk«. Mødet endte med, at Nykøbing skulde overveje Sagaen.

Dagen efter Fællesmødet profeterede Hans Petersen i et Interview med »Folketidende«, at »inden et Aar vil hele Sjælland være centraliseret, og saafremt Lolland-Falster nu blev centraliseret, vilde vi kunne faa Andel i den billige svenske Elektricitet, der nu (i 1919) rinder i alle de centraliserede Ledninger paa Sjælland«. Hans Petersen henviste yderligere til, at allerede dengang var der indført Fællesdrift paa Fyn og i Jylland, saaledes at Odense forsynede hele Assens og Opland med Elektricitet, Kolding og dets Opland havde sluttet sig sammen og hele Djursland fik sin Forsyning fra Aarhus.

Det var med andre Ord Driftsmetoderne, der var kommen i Støbeskeen. Nye Tider, nye Driftsformer. Den gamle Admiral *Richelieu* gav i et Ordspil, der var mere end en Brander, en kort og klar Karakteristik af Forskellen mellem den gamle og den ny Tid: Forskellen er, sagde han, at i »Ø. K.«s Skibe sejler vi med Dieselmotor, men i de gamle Vikingeskibe var *de sæl* Motor! Branderen har sin Plads i Historien, fordi den i et Glimt belyser det 20. Aarhundrede, hvor Haandværket blev industrialiseret! Den samme Revolu-

tion havde man indenfor Elektricitetens Omraade. Tællepraasemagerne var slaaet ud af Glødelampefabrikanterne. Slavernes og Dyrenes Trækkraft var slaaet ud af Elektricitetens Tusinder af Hestekræfter.

Drøftelserne om Samarbejde førtes videre ud, idet der — ligeledes paa Initiativ af »Falsters Højspændingsværk« — den 27. Februar 1919 afholdtes et Møde mellem Højspændingsværket og »De samvirkende Elektricitetsvær-

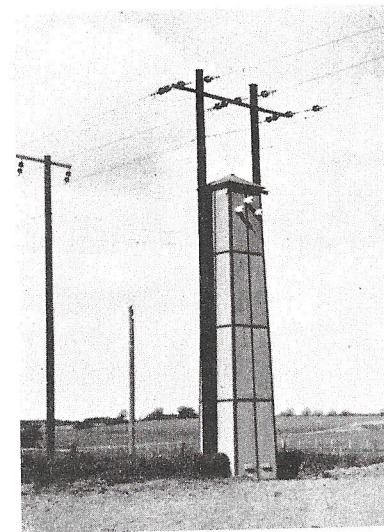
ker i Maribo Amt« — en Institution, der var stiftet i 1912, og som i afvigte Sommer fejrede sit 25 Aars Jubilæum. Hans Petersen holdt det indledende Foredrag med Centralisationen paa Dagsordenen.

Men udenfor Højspændingsværkets Kreds syntes Ordet Centralisation endnu dengang at være et vanskeligt forstaaeligt Fremmedord, og udover en rent »akademisk Drøftelse«, kom der ikke større Ting ud af Sammenkomsten.

Samarbejde med Nykøbing og Sjælland.

Derimod kom der god Gænge i Drøftelserne mellem Højspændingsværket og Nykøbing Byraads Elektricitetsudvalg. Dog skulde der holdes Møder og udveksles Noter i det meste af 4 Aar, før der her kom et Resultat ud af det forberedende Møde, som Parterne holdt i Januar 1919.

Men den 28. November 1923 kunde Nykøbing-Pressen proklamere den glædelige Nyhed: »Sammenslutningen mellem »Falsters Højspændingsværk« og Nykøbing Elektricitetsværk fuldbyrdet og Arbejdet udført betydeligt billigere end bud-

10 kv Transformatorstation 1937

gettorret«. Sammenlutningen skulde dog ikke opfattes helt bogstaveligt. Den bestod i en Udvæksling af Strøm, og med dette Formaal for Øje havde Nykøbing-Værket — i Stedet for at foretage en kostbar Nyudvidelse af Bygningerne — paamonteret sine sidste 2 Maskiner Vekselstrøms-Generatore til 10,000 Volts Spending, og disse skulde arbejde sammen med Værkets smaa Jævnstrømsdynamoer, der producerede Elektricitet til selve Byen. »Falsters Højspændingsværk« opnaaede ved denne Overenskomst at faa den Reserverkraft, som det manglede, og sparede derved en betydelig Udvidelse, og Nykøbing-Værket opnaaede med de samme Driftsudgifter at forøge sin Produktion betydeligt — eller sagt i Penge: At sætte sine Produktionsomkostninger tilsvarende ned.

Sambtidig opnaaede Højspændingsværket at kunne ligge stille en Trediedel af Døgnet. I Stedet for 3 Værskifter, kunde de nøjes med 2 og derved spare Personale. Og i de tre Sommermaaeder skulde Nykøbing-Værket producere hele Højspændingsværkets Forbrug af Strøm, idet Nykøbing i Sommertiden kun har Brug for mindre Maskinkraft, som saa kunde anvendes til Strømproduktion for Oplandet.

Et Tilfælde, der lignede en Tanke, var, at samme Eftermiddag, som de to Elektricitetsbestyrelser mødtes i Nykøbing for at række hinanden Haanden ved Aabningen af Strømmen, gængav Nykøbing-Pressen et Pariser-Telegram, der meddelte, at den franske Minister for offentlige Arbejder havde aabnet en international Konference vedrørende elektriske Højspændingsanlæg, hvor 21 Nationer var repræsenteret, deriblandt *Danmark*, og Konferencens Opgave var at undersøge Ubygning og Konstruktioner af Højspændingsanlæg!

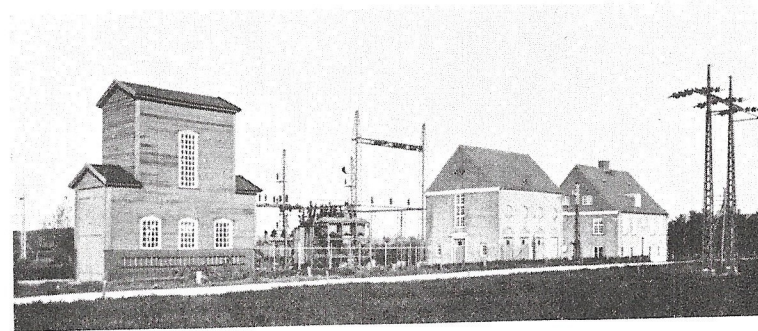
Hvad der gjaldt i det store mellem Paris—London—Berlin, gjaldt ogsaa i det smaa mellem Sdr. Ørslev og Nykøbing F. Da der paa dette Tidspunkt noteredes 38 Elektricitetsværker paa Lolland-Falster, havde denne Konference jo ogsaa Bud til »Sydlhavssøerne«.

Samarbejdet med Nykøbing varede fra 28. November 1923 til 1. April 1929, idet Højspændingsværket i Skrivelse

af 5. Marts 1928 opsgagde den bestaaende Kontrakt. Man var dog villig til at forny denne med en Tillægskontrakt, men denne kom ikke i Stand, idet Nykøbing paa daværende Tidspunkt var traadt i Forhandling om Samarbejde med Nakskov kommunale Elektricitetsværk — et Samarbejde, der senere blev kontraktligt fastlaet. Højspændingsværket fortsatte dog med at levere Reserverstrøm til Nykøbing Vandværk, ligesom Overenskomsten om gensidigt at være Reserve for hinanden fortsat bestaar.

Højspændingsværket førte med Held Forhandlinger ogsaa til anden Side. Det kan saaledes anføres, at Andelselskabet *Eskildstrup* Elektricitetsværk (siden 1914) og *Nr. Aalev* Elektricitetsværk (siden 1930) helt har købt deres Elektricitet en Gros fra »Falsters Højspændingsværk«, og at *Gedser* Elektricitetsværk *debois* har gjort det samme (siden 1936).

»Falsters Højspændingsværks« Forsyningsomraade var efterhaanden kommen til at omfatte 27 Landkommuner paa Falster og Østlolland — paa omstaaende Kort vil Læseren kunne se, hvor langt Værkets Højspændingsledninger rækker. Gennem Aarene var der efterhaanden paa Højspændingsværket opstillet Maskiner paa 100, 240, 240, 600 og 1300 HK, men Bestyrelsen turde dog ikke forsaat Basere Produktionen paa Dieselmotorer, og i 1927 var Selskabet derfor traadt i Samarbejde med de sjællandske Elektricitetsværker. Gennem et Kabel over Storstrømmen etableredes Forbindelse med Sydøstsjællands Elektricitets A/S's Anlæg, hvorved man fik Adgang til den populære kaldet »billige svenske Elektricitet«. Mellem de to Selskaber er oprettet en Overenskomst, der i Hovedsagen gaar ud paa, at »Falsters Højspændingsværk« afleverer Elektriciteten fra Sjælland og derved undgaar at producere selv. Den oprindelige Central i Sdr. Ørslev staar dog stadig som Reserve. Elektriciteten overføres fra Sjælland med en Driftsspending paa 50,000 Volt gennem et under søisk Kabel under Storstrømmen til Eskildstrup, hvor en Transformatorstation paa foreløbig 3000 kVA transformerer

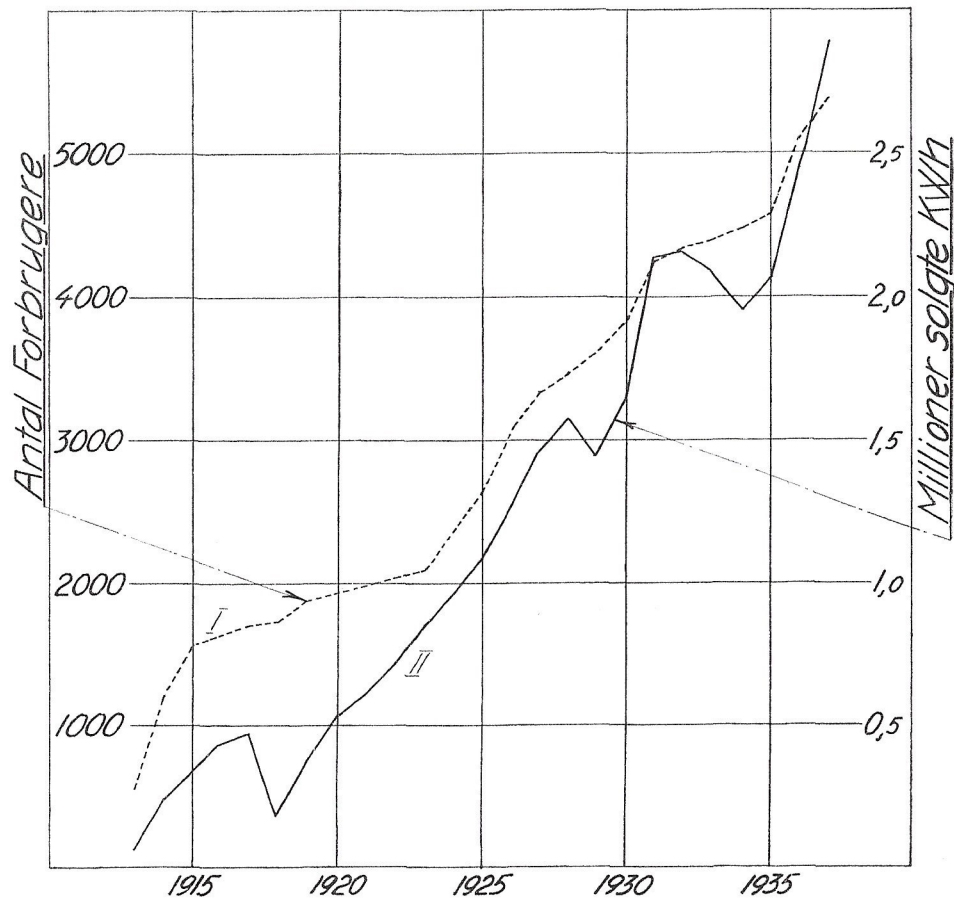
50 kv Station i Eskildstrup

Spændingen ned til 10,000 Volt. For at kunne regulere Spændingen ens i Eskildstrup og Sdr. Ørslev er der paa Centralen i Sdr. Ørslev opstillet en Fasekompensator paa 1500 kS.

Alt indbefattet disponerer Selskabet nu over en Maskinkraft paa 5000—6000 HK, og pr. 1. April 1937 forsynedes derfra ca. 5400 Forbrugere direkte med Vekselstrøm. Sidste Regnskabsaar androg Salget ialt ca. 2,9 Mill. kWh, og heraf solgtes 1 Mill. til Lys, 1 Mill. til Kraft i Landbrug, 0,4 Mill. til Haandværk og Industri og 0,5 Mill. til andre Elektricitetselskaber.

Strømpriserne til Andelshaverne var til at begynde med 0,40 og 0,20 for Lys og Kraft, steg under Dyrtiden efter Verdenskrigen til 1,60 og 0,80, men faldt hurtigt igen, for nogle Aar senere igen at være nede paa 0,60 og 0,30. I 1927 indførte Elektricitetsværket »Strømpriser med faste Afgifter«. Disse er gennem Aarene stadig nedsat, efterhaanden som Salget er vokset. Gennemsnitsprisen for Lys og Kraft ligger for Tiden omkring ved 0,30 og 0,20.

Det samlede Anlæg, som er bygget gennem Aarene, staar Selskabet i 5,2 Mill. Kr., hvorpaa til Dato er afskrevet 2,6 Mill. Aarsregnskabs Udgifter og Indtægter balancerer med 650,000 Kr. Læseren vil paa omstaaende Diagram (Kurve I) kunne se Elektricitetsværkets Udvikling af Antal tilsluttede Forbrugere gennem Aarene, Kurve II viser Salget af Elektricitet gennem Aarene.

Det elektriske Køkken.

Takket være de aftagende Strømpriser ved Andels-Electricitetsværket, og takket være det med de sjællandske Electricitetsværker etablerede Samarbejde, hvorved Storcentralens Idé er ført ud i Praksis, har Højspændingsværkets Priser i Aarenes Løb kunnet sættes saa stærkt ned, at Værket har kunnet paabegynde Indførelsen af et Gode som det elektriske Køkken i Husholdningerne. Efter at Samarbejdet med Sjælland i 1927 var indledet, udsendte Højspændingsværkets Ledelse de første Meddelelser til Andelshavere og Forbrugere om Electricitet i Husholdning og Hjem for at belyse Fordelen ved at bruge elektriske Varmeovne, elektrisk Vandforsyning og elektriske Kogeapparater i Køkkenet, saaledes som man andre Steder er langt fremme med. I sjællandske Landbohjem har man mange Steder indført det elektriske Køkken med Fordel, og adskillige Steder inden for »Falsters Højspændingsværk«s Forsyningsomraade har man fulgt Eksemplet. Og kommer man nu om Dage til Dyrskuer, hvor Landboforeningernes Husholdningskredse arrangerer Udstillinger, saa hører det elektriske Køkken med til Undervisningen om moderne Landbohusholdning, fordi det letter Husmoderen i Dagens Gerning og kan benyttes til en overkommelig Pris.

Den Nedgangsperiode, som Landbruget er inde i, vil muligen forhale en Videreførelse af disse Goder, til en Bedring i Forholdene indtræffer, idet man er tilbageholdende overfor Anskaffelsesomkostningerne af elektriske Apparater til Køkkenudstyret, men at den skal og maa komme, naar Verden atter trækker sig i Lave, er en given Sag.

Ved 25 Aars Milepælen.

Der kunde ved »Falsters Højspændingsværk«s 25 Aars Jubilæum profeteres mangt og meget om, hvorledes Electriciteten i Fremtiden vil komme til at revolutionere Hjemmenes Bekvemmeligheder, men dette Festskrifts Opgave er at kaste Strejflys over Tiden, der gik.

Strejfflys maa det naturligvis blive. Vel kunde der fra Forhandlingsprotokollerne fremdrages og belyses mange interessante Enkeltheder, men disse ligger for nær op ad os til, at de endnu kan betragtes som afklaret Historie, og det tilkommer derfor en senere Generation at bedømme disse Ting.

Det ligger dog nær ved Afslutningen af dette Jubilæumsskrift at spørge: Hvorledes vilde Udviklingen have forment sig, hvis Højspændingsværket ikke var kommet i 1912?

Der er to Muligheder. Enten kunde Elektricitetsforsyningen være sket fortsat gennem mange smaa Jævnstrømsværker, eller gennem Højspændingsledninger fra de eksisterende Købstads elektricitetsværker. Sandsynligvis vilde begge Muligheder være kommet i Betragtning, men hvad enten Udviklingen var kommen til at gaa fortrinsvis i den ene eller den anden Retning, saa vilde i hvert Fald Muligheden for et stort Fællesforetagende af den Beskaffenhed, som »Falsters Højspændingsværk« er bleven, næppe senere være kommet til at foreligge. Og den Medbestemmelsesret m. H. t. Landbrugets fremtidige Elektricitetsforsyning, som er sikret det gennem Oprettelsen af »Falsters Højspændingsværk«, vilde ikke have været tilstede. Om Betydningen heraf iøvrigt maa det blive Fremtidens Sag at dømme. Men netop her i dette Forhold laa ogsaa den store Risiko, som var forbunden med Oprettelsen af et selvstændigt Foretagende af denne Art. Thi dets fremtidige Udvikling maatte jo i det lange Løb blive i Konkurrence med Jævnstrømsværkerne, baade de eksisterende og med Købstadsværkerne, og Betingelsen for Højspændingsværkets Eksistens maatte stadig bero paa, om det havde Evne og Initiativ til at komme først, hver Gang en Mulighed for at udvide Forsyningsomraadet eller et Samarbejde med et andet Elektricitetsværk tilbød sig.

Disse to Egenskaber prægede Ledelsen lige fra Starten, og det kan — og *skal* — derfor ved 25 Aars Jubilæet fastslaaes, at de Mænd, der med L. P. Mortensen i Spidsen i 1912 gik *Højspændingsvejen* og valgte *Storcentralen* i Stedet for det lille, paabegyndte Lavspændingsværk i Idestrup, gik *den rigtige Vej*.

Det forundtes ikke L. P. Mortensen selv at opleve Jubilæumsdagen, idet han døde den 5. December 1936, men i dette Skrift skal der lyde en inderlig Tak for den Indsats, han med uforfærdet Mod øvede i Starten, og ikke mindst for den Uselvskhed, han sammen med sine Bestyrelseskolleger viste ved at forlade sin oprindelige Plan om et lille Sogneværk, til Gavn for det store, der skulde tjene det heles Vel.

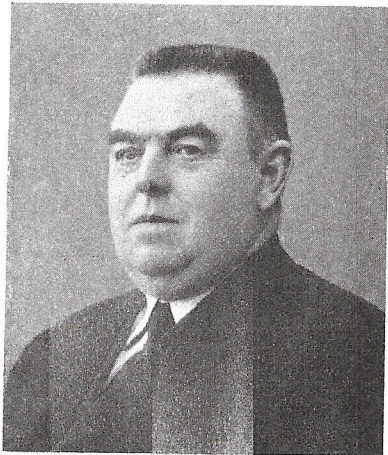
Det har ligget Bestyrelsen stærkt paa Sinde at bidrage til et varigt Minde for »Falsters Højspændingsværk«s Stifter, men Spørgsmaalet var, under hvilken Form.

Under Drøftelserne herom blev der peget paa, at L. P. Mortensen var den egentlige Grundlægger af Idestrup Sognebibliotek, for hvilket han gjorde en stor og betydningsfuld Indsats gennem Aarene. Højspændingsværkets Bestyrelse mener at imødekomme et almindeligt Ønske, naar den i Anledning af 25 Aars Jubilæet paatænker at stifte et Fond paa 1000 Kr., bærende L. P. Mortensens Navn, og Legatets Renter skal hvert Aar tilfalde Idestrup Sognebibliotek.

Heller ikke Højspændingsværkets anden Formand, Gdr. *Hans Hansen*, Mønbogaard, forundtes det at opleve 25 Aars Jubilæet. Han afgang ved Døden den 1. April i Aar efter at have siddet som Formand for Værket siden 1916.

Værket skylder saaledes Hans Hansen en varm Tak for hans Formandsgerning gennem næsten 21 Aar, hvor han først maatte tage Dagens Tørn gennem alle Krigstidens Vanskeligheder og siden hen været med i det store Udbygningsarbejde, som fulgte i Efterkrigstidens vanskelige Aar.

Stillingen var jo som alt omtalt, at Værket i sin Start var bygget for smaat. Der fandtes i Virkeligheden kun eet Middel herimod, nemlig at ombygge — og udbygge — det hele, men dette maatte naturligvis tage adskillige Aar. Dog er det tænkeligt, at denne Fejl har bidraget til, at Styrelsen ved de senere Ombygninger og Udvidelser har haft aabent Øje for, at det gjaldt om ikke at se for smaat paa Forholdene. Det maa man nemlig lade Hans Hansen, at han i hele sin Formandstid mødte med et vaagent Øje for ikke bare at bygge

A. Keis

for Dagen og Vejen, men med *Fremtiden* for Øje. Ogsaa Hans Hansen gik til Arbejdet med vaagent Blik for Samarbejdets Betydning mellem Værkerne — et Forhold, hvis Betydning paa et meget tidligt Tidspunkt stod »Falsters Højspændingsværk« klart, og Erkendelsen heraf kom til at præge Højspændingsværkets Udvikling, inden der var gaaet ret mange Aar.

Ved 25 Aars Jubilæet bestaar Bestyrelsen af følgende Medlemmer (her anført efter det Antal Aar, hvori de har siddet i Bestyrelsen): Godsforvalter *P. A. Valentiner*, Corsetlitze, Gdr. *Aksel Petersen*, Horreby, Proprietær *A. Keis*, Nebøllegaard pr. Nr. Alslev, Gdr. *Johs. Adrian*, Gunslev, Gdr. *Bernhard Petersen*, Majbølle, Garver *Chr. Henriksen*, Ø. Ulslev, Gdr. *Jørgen Schmidt*, Thoreby, Gdr. *P. Ringsing*, V. Ulslev, Gdr. *Chr. Nielsen*, Stubberup, Proprietær *V. Hansen*, Vestergaard, Gdr. *Laur. Larsen*, Dukkerup, Gdr. *Hans Raae*, V. Kippinge, Gdr. *Chr. Nielsen*, Ønslev, Gdr. *P. Jørgensen*, Taars, Gdr. *Johs. Henriksen*, Døllefjelde, Gdr. *Ole Aage*, Hullebæk, Sognefoged *K. Ibsen*, Skelby, Gdr. *Laur. Hansen*, Sdr. Kirkeby, Gdr. *E. Dalby*, Tjæreby, Gdr. *E. Koch*, Væggerløse, og fhv. Gdr. *Chr. Bom*, Vaalse.

Ved Hans Hansens Død konstituerede Bestyrelsen Proprietær *A. Keis*, Nebøllegaard pr. Nr. Alslev, som Formand. Paa det konstituerende Bestyrelsesmøde efter Generalforsamlingen i Sommer blev hans Valg bekræftet, og det falder saaledes i Keis' Lod at staa som Formand for »Falsters Højspændingsværk« ved 25 Aars Jubilæet, hvor man, efter at have kastet Blikket tilbage over Hovedbegivenhederne gennem et kvart Aarhundrede, vender Blikket fremad.

Uden at have indhentet Bemyndigelse dertil, mener Forfatteren af dette Festskrift at turde sige, at Andelshavernes og Forbrugernes gode Ønsker vil følge Formanden, Bestyrelsen og Driftsledelsen paa Jubilæumsdagen og ind i Fremtiden og med Haabet om, at den Arv, de fik at løfte efter Stiftelsen og tidligere Bestyrelser, maa blive forvaltet i den Aand, hvori den blev skabt og med det Fremsyn, der tjener Forbrugerne, Andelshaverne og dermed »Falsters Højspændingsværk« til Gavn.

Og det er Udgivernes Haab, at dette Festskrift maa blive betragtet som et Bindeled mellem Fortid og Fremtid — mellem den Generation, der grundlagde Værket og nye Generationer, der skal videreføre det.

Medlemmer af Bestyrelsen:

Gdr. L. P. Mortensen, Sdr. Taastrup	fra 1911—16
— N. P. Skytte, Hillestrup	„ 1911—16
— L. Friis, Ulslev	„ 1911—12
— N. R. Kimer, Tjæreby	„ 1911—12
Lærer N. Chr. Nielsen, Ulslev	fra 1911—13 og „ 1916—19
Urmager Jul. V. Rasmussen, Idestrup	„ 1911—12
Gdr. Hans J. Hansen, Sdr. Ørslev	„ 1911—16
— Poul Rasmussen, Højset	fra 1912—13 og „ 1916—18
— Kristian Larsen, Marrebæk	fra 1912—14 og „ 1921—27
— Johs. Olsen, Bruscrup	„ 1912—12
— Christjan Kragh, Nr. Ørslev	„ 1912—13
— P. Petersen Palle, Horreby	„ 1912—18
— M. Christiansen, Tunnerup	„ 1912—13
— R. Christiansen, Skelby	„ 1913—14
— Hjalmar Jensen, Taarup	„ 1913—14
— J. P. Boding, Skovby	„ 1913—14
Møjeribest. Christian Hansen, Stouby... fra 1913—14 og	„ 1919—22
Gdr. Lars Palle, Nr. Alslev	„ 1914—17
— S. Toxværd, Marrebæk	„ 1914—17
— N. P. Strange, Tingsted	„ 1914—18
— H. L. Belling, Strandvedgaard	„ 1914—16
— A. Andersen, Lillebrænde	„ 1914—16
— H. J. West, Skovby	„ 1915—17
Murermester H. Jacobsen, Væggerløse	„ 1915—17
Gdr. L. Skytte, Ønslev	„ 1915—17
— H. Piil, Taarup	„ 1915—17
— Kr. Matthiesen, Sdr. Alslev	„ 1916—18
Sognefoged R. Friis, Skelby	„ 1916—18
Gdr. Hans Hansen, Mønbogaard	„ 1916—37
— Ludv. Hemmingsen, Marrebæk	„ 1917—19
— R. P. Christiansen, Sortsø	„ 1917—21
— R. Lisse, Taarup	„ 1917—22
— R. Christiansen, Riserup	„ 1917—21
Tømrer Emil Petersen, Marrebæk	„ 1917—22
Gdr. Vilh. Clausen, Ønslev	fra 1917—21 og „ 1923—26
Smedemester P. S. Christiansen, Tingsted	„ 1918—20
Gdr. N. Corneliussen, Højset	fra 1918—20 og „ 1922—31

Bageste Række: H. Billenschou, H. Madsen, Johs. Johansen, Chr. Jørgensen, K. Wisler, V. Hee, A. Petersen, K. Boesen, M. Olsen

Forreste Række: S. v. Würden, V. Johansen, Mar. Larsen, Knud Friksen, C. M. Hansen, L. Ahlborg, Emil Hansen, E. Nielsen, H. Jensen, Hans Petersen

Elektricitetsværkets nuværende Personale

Gdr. Chr. Christiansen, Sdr. Alslev	fra 1918—20
— H. Hansen, Juelsminde	„ 1918—20
— H. J. Andersen, Nr. Ørslev	„ 1919—21
Godsforvalter P. A. Valentiner, Corselitze	„ 1920—
Tømrermester H. Damgaard, Tingsted	„ 1920—26
Gdr. Hans Løjmand, Tunnerup	„ 1920—23
— C. Petersen, Systofte	„ 1920—26
— Ejnar Larsen, Radbjerg	„ 1920—22
Sognefoged R. Keis, Nr. Kirkeby	„ 1921—24
Gdr. Aksel Petersen, Horreby	„ 1921—
— J. Truelsen, Nr. Vedby	„ 1921—24
Proprietær A. Brandt, Skovby	„ 1922—25
Gdr. Vilh. Rasmussen, Taarup	„ 1922—25
— Marius Hansen, Sdr. Kirkeby	„ 1922—25
Proprietær A. Keis, Nebøllegaard	„ 1924—
Gdr. P. A. Foged, Soesmarké	„ 1924—30
— K. Christoffersen, Sortsø	„ 1925—28
— R. Kørup, Taarup	„ 1925—28
— L. Hansen, Sdr. Alslev	„ 1925—28
— Jørgen Pille, Tingsted	„ 1926—32
— Chr. Jensen, Byskov	„ 1926—36
Sogneraadformand, Gdr. R. P. Petersen, Ø. Kippinge... ..	„ 1926—35
Gdr. R. Skytte, Vejringe	„ 1927—32
— V. Palle, Gunslevmagle	„ 1928—31
— Johs. Adrian, Gunslev	„ 1928—
— Martin Pejter, Ø. Ulslev	„ 1928—31
— B. Petersen, Majbølle	„ 1930—
— J. Bonde, Væggerløse	„ 1931—37
— Hans Green, Gunslevmagle.....	„ 1931—34
Garver Chr. Henriksen, Ø. Ulslev	„ 1931—
Gdr. Jørgen Schmidt, Thoreby	„ 1931—
— P. Ringsing, V. Ulslev	„ 1931—
— Chr. Nielsen, Stubberup	„ 1932—
Proprietær V. Hansen, Vestergaard	„ 1932—
Gdr. Laurits Larsen, Dukkerup	„ 1934—
— Hans Raac, V. Kippinge	„ 1935—
— Chr. Nielsen, Ønslev	„ 1936—
— P. Jørgensen, Taars	„ 1936—
— Johs. Henriksen, Døllefjelde	„ 1936—
— Ole Aage, Hullebæk	„ 1936—
Sognefoged K. Ibsen, Skelby	„ 1936—
Gdr. Laurits Hansen, Sdr. Kirkeby	„ 1936—
— Ejnar Dalby, Tjæreby	„ 1937—
— E. Koch, Væggerløse	„ 1937—
Fhv. Gdr. Chr. Bom, Vaalse	„ 1937—

Medlemmer af Forretningsudvalget:

Gdr. L. P. Mortensen, Sdr. Taastrup	fra 1912—16
— Poul Rasmussen, Højjet	„ 1912—14
Lærer N. Chr. Nielsen, Ulslev	fra 1912—14 og „ 1918—20
Gdr. Hans J. Hansen, Sdr. Ørslev	„ 1914—15
— N. P. Skytte, Hillestrup	„ 1914—15
— Lars Palle, Nr. Alslev	„ 1914—17
Mejeribest. Christian Hansen, Stouby... ..	fra 1914—15 og „ 1921—22
Gdr. N. P. Strange, Tingsted	„ 1915—18
— Kr. Matthiesen, Sdr. Alslev	„ 1917—18
— Hans Hansen, Sdr. Ørslev	„ 1916—37
— Vilh. Clausen, Ønslev	„ 1918—21
— H. J. Andersen, Nr. Ørslev	„ 1918—21
— R. Lisse, Taarup	„ 1921—22
— N. Corneliusen, Højjet	„ 1922—29
— Aksel Petersen, Horreby	„ 1922—33
Proprietær A. Keis, Nebøllegaard	„ 1929—
Gdr. Chr. Jensen, Byskov	„ 1933—36
— B. Petersen, Majbølle	„ 1936—
— Laurits Larsen, Dukkerup	„ 1937—

Revisorer:

Gdr. Hans Hansen, Mønbogaard	fra 1911—16
Lærer Axel Meyland, Sdr. Taastrup	„ 1911—21
Mejeribest. Christian Hansen, Stouby	„ 1916—19
Lærer N. Chr. Nielsen, Ulslev	„ 1919—
Gdr. N. P. Skytte, Hillestrup	„ 1921—

Statsaut. Revisor H. Eriksen, Nykøbing F.	fra 1912—15
Revisions- og Forvaltnings-Institutet, København	„ 1916—28
Statsaut. Revisor Herman Hansen, København	„ 1929—

Personale ved Falsters Højspændingsværk:

M. Fog, Bestyrer	fra 1912—21
H. P. Adrian, Regnskabsfører	„ 1912—14
P. E. Larsen, Assistent	„ 1912—14
H. Madsen, Linjemester	„ 1913—
Andersen, Assistent	„ 1913—14
H. Jensen, Bøgholder	„ 1914—
A. Petersen, Maskinmester	„ 1914—
Frk. A. Christiansen, Kontormedhjælper	„ 1914—19
C. Hansen, Maskinmester	„ 1914—
A. Rønje, Assistent	„ 1915—17
Hans Petersen, cand. polyt., Direktør	„ 1916—
Fich, Assistent	„ 1917—19
F. Hansen, Assistent	„ 1919—19
Frk. M. Simonsen, Kontormedhjælper	„ 1919—20
V. Hee Petersen, Maskinmester	„ 1919—
L. Ahlburg, Mekaniker	„ 1919—
E. Hansen, Installationsmester	„ 1920—
E. Andersen, Assistent	„ 1920—23
Frk. S. Madsen, Kontormedhjælper	„ 1920—21
Frk. E. Nielsen, Kontormedhjælper ... fra 1920—22 og	„ 1934—
V. Johansen, Ledningsmontør	„ 1921—
S. v. Würden, Maskinarbejder	„ 1921—
Frk. K. Boesen, Kontormedhjælper	„ 1922—
Frk. A. Hansen, Kontormedhjælper	„ 1922—28
H. Nørgaard, cand. polyt., Ingeniør	„ 1925—27
Frk. E. Olsen, Kontormedhjælper	„ 1928—34
A. Mikkelsen, cand. polyt., Ingeniør	„ 1928—30
H. Billeschou, cand. polyt., Ingeniør	„ 1930—
Fru M. Olsen, Kontormedhjælper	„ 1936—
K. Eriksen, Assistent	„ 1936—
Joh. Johansen, Ledningsarbejder	„ 1915—
M. Larsen, Ledningsarbejder	„ 1915—
Chr. Jørgensen, Ledningsmontør	„ 1919—
K. Wisler, Ledningsmontør	„ 1920—